

NOTAT FRA REPARASJON AV SKULPTUREN «TØNSBERG TØNNE»

Treskulpturen «Tønsberg Tønne» er laget av kunstner Gunnar S Gundersen i furu og/eller gran rundt 1970. Den er formet i et abstrakt formspråk, og treet er overflatebehandlet både med bek/tretjære og farger. Det er stor grad av materialuttrykk i skulpturen, dvs. at både trematerialet og bearbeidingen av det, sammenføyningsmåter og overflatebehandling har stor betydning. «Tønsberg Tønne» er en unik skulptur, hvor Gundersen overfører sitt nonfigurative todimensjonale formspråk til også å romme det tredimensjonale og det materiale. I norsk kunsthistorie er skulpturen blant annet interessant fordi den binder sammen norske tradisjoner innen trearbeid med et helt modernistisk uttrykk. Det var dristig og nyskapende i tiden rundt 1970.

Skulpturen var montert på Lindahlplan ved innseilingen til Tønsberg i ca 25 år. Det passet bra til de assosiasjonene som tittelen «Tønsberg tønne» kan gi. Å komme til Tønsberg å møte skulpturen «Tønsberg Tønne» i et fredfullt og rolig farvann kan skape mange assosiasjoner, både for dem som har kommet vannveien og på andre måter. Ideelt sett hadde det vært flott om også fremtidig handlingskontekst for skulpturen var ved innseilingen langs kanalen i Tønsberg. Men etter 25 år i uterom er skulpturen dessverre i stor grad svekket av råteskader. Den kan ikke settes ut igjen. Da bør det heller lages en replika, helst i kjerneved av furu.

Alt trevirke i «Tønsberg Tønne» er angrepet av råtesopper, og restfunksjonaliteten i treet varierer fra 0% til ca 50%, sett i forhold til 100% friskt trevirke. Det er nå byttet ut ca 10 meter av trevirket som hadde så liten restfunksjonalitet at trestykkene ikke holdt sammen lenger. Det gjenværende trevirket er behandlet med det råtebekjempende middelet Boracol 10 og 20, slik at råteprosessen nå er stanset, og soppene drept. Det betyr at i et vanlig inneklime, så vil skulpturen holde seg slik den nå ser ut.

Under reparasjonsarbeidet dukket det opp flere tidligere reparasjoner. Det er spikret, fuget, lagt inn diverse små trestykker til erstatning for råttene ved osv. Tidligere reparasjoner har kun vært utført i overflatene, og har derved ikke stoppet videre utvikling av råte. Jeg har hatt vanskelige valg med hensyn til å vurdere om tidligere reparasjoner skulle fjernes og gjennomføres på en mer gjennomgripende måte. Vurderingene har handlet både om skulpturens «fortelling og liv», å bevare de sporene og historiene som er synlige i den, det har handlet om at det ville bli veldig lite originalt gjenværende materiale i skulpturen hvis jeg skulle gjort flere gjennomgripende reparasjoner, og det handler om et økonomisk aspekt.

Metoden skulpturen nå er reparert på, er skjedd gjennom å beskrive, analysere og forstå hvordan skulpturen er formet, og tolke hva kunstneren kan ha tenkt i det arbeidet. De trestykkene som er erstattet er altså imitert etter originalene, og behandlet på tilsvarende måte. Om lag halvdelen av «Tønsberg Tønne» er nå i brukbar forfatning, dvs med trevirke som har en restfunksjonalitet på over 50%. Hvis det senere skulle bli aktuelt å reparere videre på skulpturen, anbefales det å legge skulpturen ned på den siden hvor jeg har erstattet råttent tre med nytt tre. Ved en å gjennomføre en tilsvarende prosess fra den siden som da vender opp, vil trevirkets restfunksjonalitet øke ytterligere.

Da kan skulpturen, under forutsetning av et vedlikeholdsprogram, igjen monteres i mer risikofylt klima, for eksempel ute under tak.

Illustrasjon 1: Utgangspunktet – trevirke som er så råttent at trefibrene ikke lenger holder sammen, og store sprekkdannelser i konstruksjonene.

Illustrasjon2: Det aller dårligste trevirket, som må erstattes, ble limt sammen med Tec7(fugelim) før demontering. Dette for å kunne ta trevirket noenlunde helt ut – slik at det kunne la seg kopiere. Legg også merke til gjengestangen til venstre i bildet. Skulpturen er gjennomgående konstruert med store kubber av heltre som holdes sammen av slike gjengestenger.

Illustrasjon 3: Her er en av kubbene demontert, og vi kan tydelig se hardt soppangrepet trevirke med svært omfattende råteskader.

Illustrasjon 4: Bildet viser hvordan «Tønsberg Tønne» er konstruert, i og med at jeg har fjernet en del. Vi ser også at det betydelige råteskader i emnet som har ligget inntil det som er tatt ut. Også dette emnet er så skadet at det må erstattes.

Illustrasjon 5: Bildet viser svært omfattende råteskader under en tidligere reparasjon, kanskje utført på oppdrag fra Henie Onstad kunstsenter i forbindelse med at «Tønsberg Tønne» skulle utstilles der. Reparasjonen ble ikke oppdaget ved første besiktigelse, men mens jeg arbeidet på den. Det gjelder også flere andre reparasjoner. Denne reparasjonen består av montering av et ca 15 mm tykt furubord oppå råteskaden for å dekke over denne. Furubordet var litt for bredt, slik at det ble umulig å «skru skulpturen sammen» til opprinnelig form, og få tettet sprekkene (se illustrasjon 1). Furubordet ble derfor omformet noe for at skulpturen kunne skrues bedre sammen.

Illustrasjon 6: Bildet viser at trevirket i toppen av skulpturen er så dårlig at det ikke lenger henger sammen. Dette var ikke synlig ved besiktigelse, i og med at selv toppflaten fremsto ganske hel. Det var derfor noe overraskende at treverket bare var helt i de to-tre øverste centimeterne.

Illustrasjon 7: Bildet viser deler som er demontert fra skulpturen og nye treemner i tilsvarende proporsjoner og materialkarakter.

Illustrasjon 8: Bildet viser deler som er demontert fra skulpturen og nye tremner i tilsvarende proporsjoner og materialkarakter.

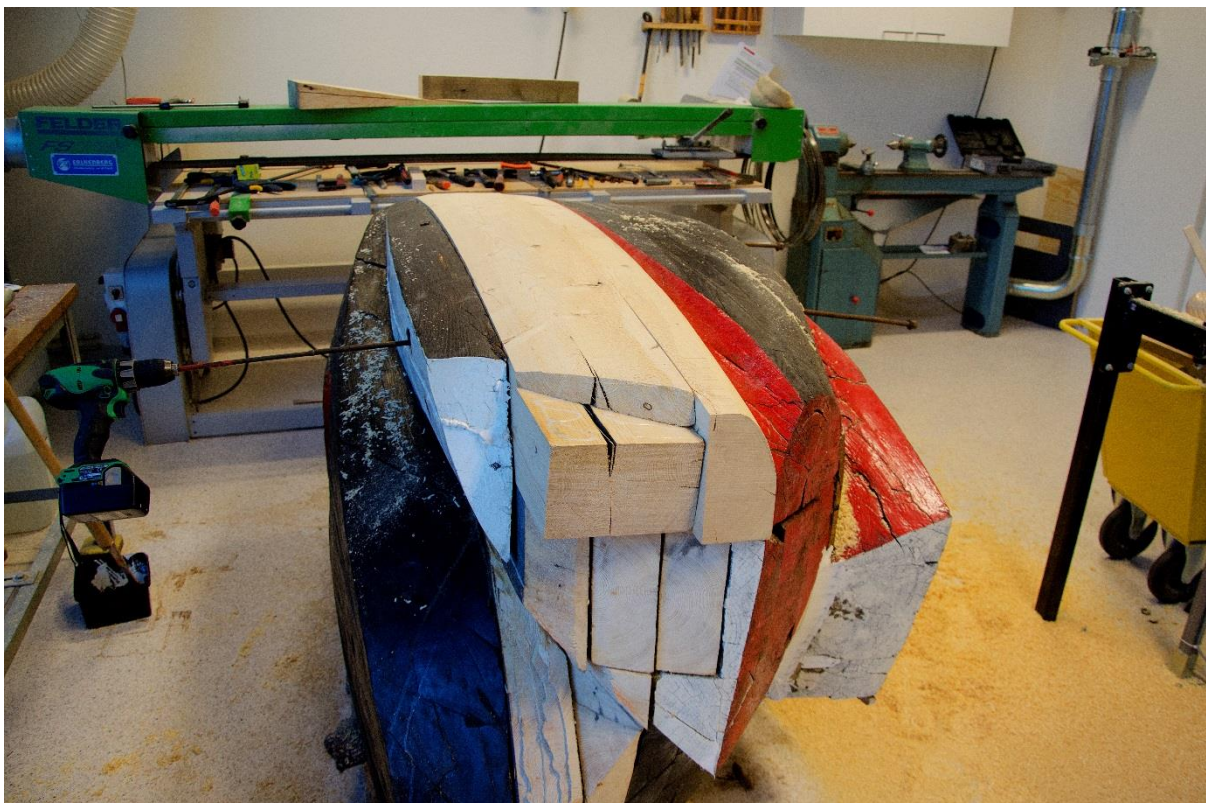
Illustrasjon 9: Bildet viser innsetting og tilpasning av nytt trevirke i toppen av skulpturen. Det synes også at den gamle toppen har vært reparert ved å spikres sammen, noe som har gitt sprekker i veden. Det ble fuget igjen med hvit Tec7.

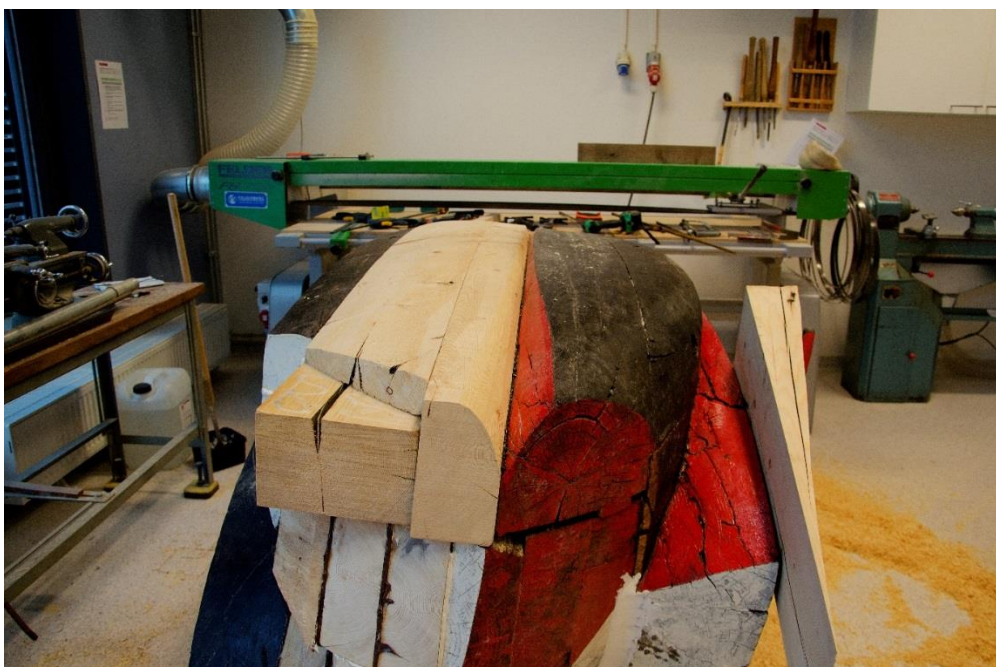
Illustrasjon 10: Bildet viser grovforming av emnene før montering i skulpturen.

Illustrasjon 11: Bildet viser innsetting av nytt trevirke. Til sammenligning er det gamle trevirket satt oppå. Legg også merke til den store sprekken på den røde flaten. Der er det tidligere reparert ved innsetting av en kile, antakelig flere i utgangspunktet.

Illustrasjon 12: Her er de store emnene ferdig grovformet og remontert i skulpturen. Legg merke til batteridrillen og boret som brukes for at de opprinnelige borhullene og den opprinnelige gjengestangen kan benyttes.

Illustrasjon 13: Her er skulpturen skrudd sammen og limt med Tec7. Legg merke til at den store sprekken som syntes på de hvite flatene i illustrasjon 1, nå er tettet. Dette skyldes at det tidligere nevnte furubordet er gjort smalere. Det er en kubbe (den som er både rød og hvit med diagonalt skille) som tidligere er lagt inn i toppen, som har større bredde enn de andre. Helt tett var det derfor ikke mulig å skru skulpturen sammen.

Illustrasjon 14: Her ser vi de gamle toppstykkene i forgrunnen. De måtte limes sammen for i det hele tatt å kunne brukes som utgangspunkt for å kopiere. Selve skulpturen er nå ferdig grovformet etter innsetting av nytt trevirke. Legg merke til at den røde flaten med stor sprekk nå har fått innsatt kiler i tomrommene.

Illustrasjon 15: Nye treplugger er laget og montert der det ikke var mulig å bruke de gamle om igjen. De nye er laget noe mindre og limt inn med Tec7. Ved en eventuell senere reparasjon er det derfor mulig å ta trepluggene ut, uten fare for å ødelegge den originale hullstørrelsen. Her er det også gjort en fargeprøve med den røde fargen. Den nye fargen er på en liten flate rett over trepluggen.

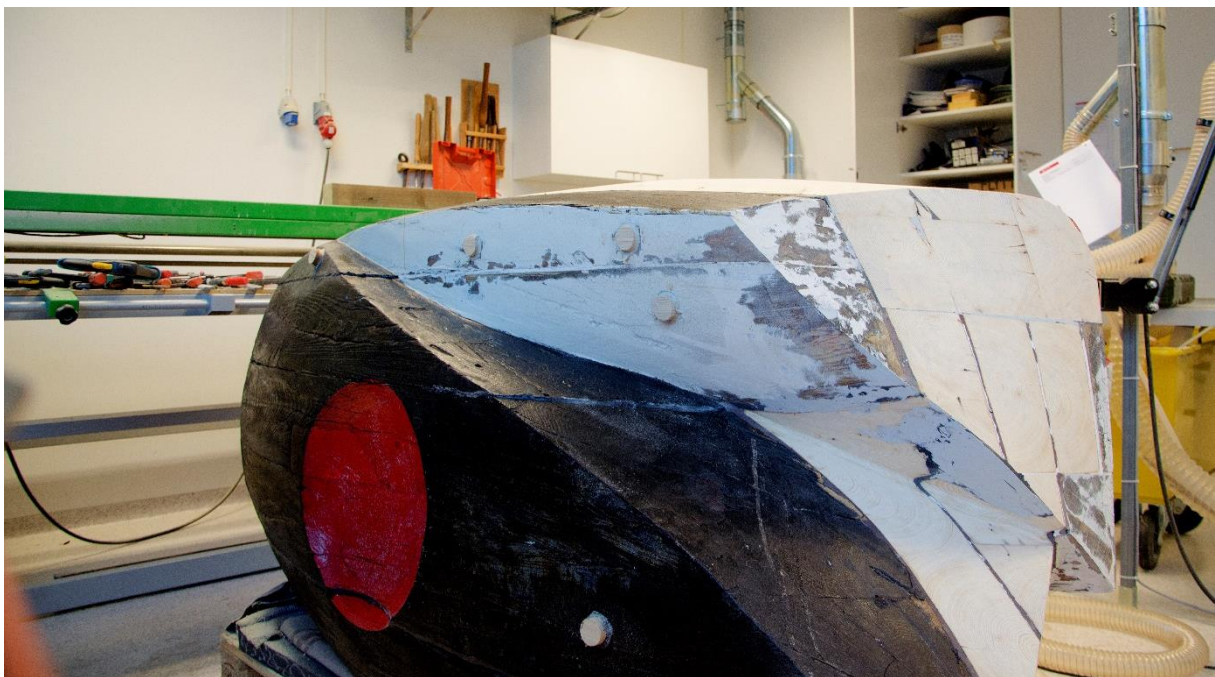

Illustrasjon 16: Skulpturen er klar til overflatebehandling. Jeg har reist sjøveien rundt «Tønsberg Tønne» ytterst i Tjømeskjærgården med skøyte mange ganger. Der møtes havet og fjorden med mange øyer og skjær. Det skaper urolig farvann, båtene kaster på seg, det er smalt og det er farlig å navigere feil. Her er fyrlykter og ledstaker livsviktige. Jeg synes skulpturen «Tønsberg Tønne» gjennom materialitet, sammenføyninger, former og overflater gir assosiasjoner til denne konsentrerte opplevelsen. Fargene jeg har valgt og blankheten i dem, er et forsøk på å kopiere sporene fra det gjenværende originale på skulpturen. Dette valget har også sin bakgrunn i tolkningen over, særlig med tanke på fyrlyktenes klare og blanke farger og trevirkets lød i huden på gamle seilskuter.

Jeg laget en blanding av bek og tretjære som ble påført med høy temperatur for dyp inntrengning. Den hvite malingen er egghvit oljemaling med glans 40, og den røde er en bengalakktype.

Illustrasjon 17: Bildet viser samme stadium i prosessen som til illustrasjon 16, bare fra en annen synsvinkel. Her synes det for øvrig godt at det tidligere er lagt inn en kubbe i toppen, som kommentert i illustrasjon 13.

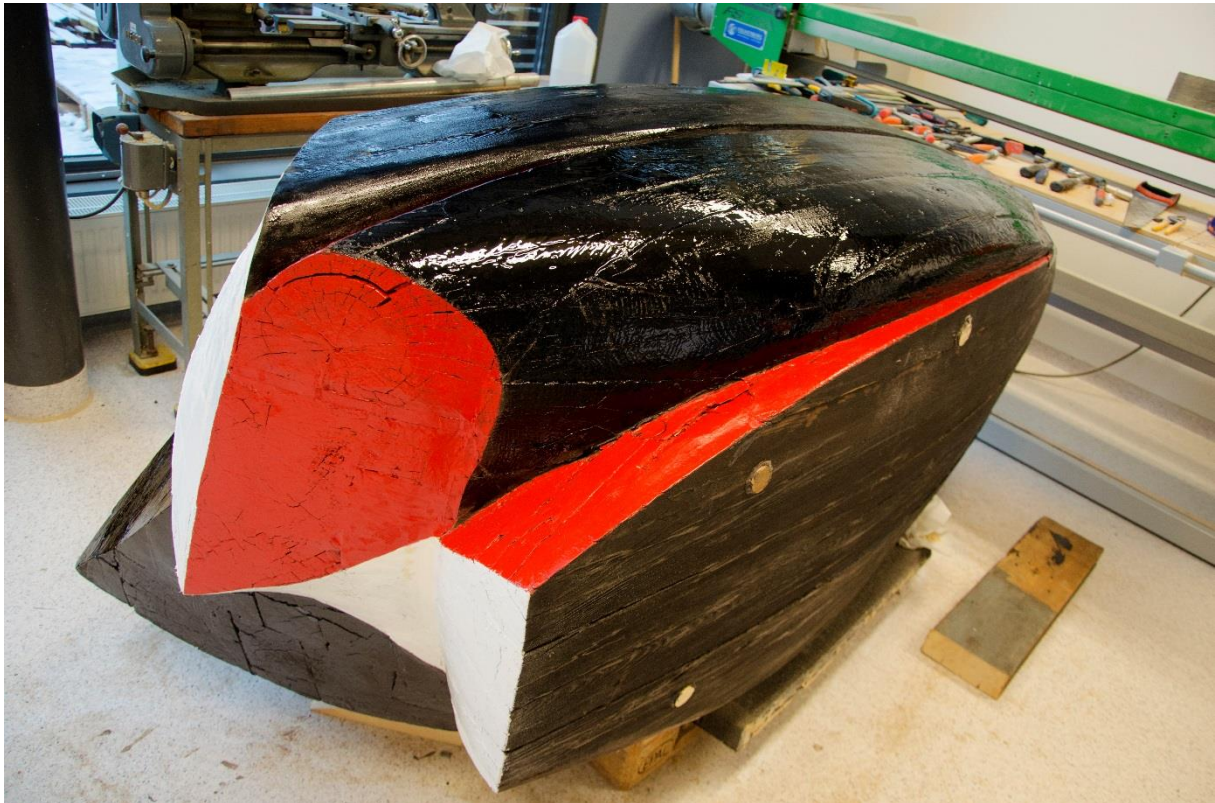
Illustrasjon 18: Bildet viser samme stadium i prosessen som i illustrasjon 16, bare fra en annen synsvinkel. Her kan det for øvrig ses at jeg har fuget igjen en bred langsgående sprekk. Det er særlig lett å se i «den røde skålen.»

Illustrasjon 19: Bildet viser samme stadium i prosessen som i illustrasjon 16. Her er det for øvrig lettere å se prøvefargen på den røde flaten som jeg nevnte til illustrasjon 15.

Illustrasjon 20: Første strøk med rød farge.

Illustrasjon 21: Første strøk med bek/tretjære og hvitmaling.

Illustrasjon 22: Bildet viser overflatebehandling underveis. Tilpasning av ulike blankhetsgrader var sentralt. Flatene med bek/tretjære ble fort for blanke der de ble lagt på tidligere bearbejdede flater, se illustrasjon 21.

Illustrasjon 23: Her er blankheten i de bekede og tretjærede flatene dempet, og samspillet med den røde fargen fungerer bedre enn tidligere (se illustrasjon 21).

Illustrasjon 24: Skulpturen er ferdig overflatebehandlet på de flatene der det har vært mulig å komme til. Etter montering på valgt utstillingssted, kan en siste runde med overflatebehandling på alle sider være nødvendig for å oppnå et helhetlig uttrykk.